

mokslas • menas • literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1980 METAI

BIRŽELIO MĖN. 7 D. / JUNE 7, 1980

PART TWO — Nr. 133 (23)

Šiame numeryje:

Išnaudokime progas ugdyti teatrą. Viktoras Gidžiūnas supažindina su dr. Antano Kučo monografinio pobūdžio knyga „Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius“.

Išpūdžiai iš šių metų Poezijos dienų Chicagoje, renginio programos ir atlikėjai.

Venancijaus Ališo poezija, mirties sukaktis ir pomirtinis leidinys.

Atidarytas Lietuvių dailės archyvas Jaunimo centre, Chicagoje.

Lietuvė muzikė.

Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Išnaudokime progas ugdyti teatrą

Visame išeivijos kultūriniame gyvenime teatrinės veiklos klotas vis nėra toks, koks turėtų būti, kokio norėtume. Viltys, sudėtos į lokalius kolektyvus, atskirus režisierius bei vyresnius aktorius, nepasitvirtino tokiu procentu, kad reikėtų džiaugtis. Tikru menišku blykstelėjo tik atskiri pastatymai, dažniausiai tik vieno ar kelių pasižventėlių vienkartinio spektaklio auka mūsų visuomenei. Ir iš organizuojamų teatrų festivalių nesulaukta to, ko buvo tikėtasi — mūsų teatrinio gyvenimo stabilizavimas, tęstinumo ir meninio ūgtelėjimo. Todėl teatrą vis dėlto dar mėgstantis lietuvis išeivis gali tik pavydėti broliams latviams, kurie, kiek teko girdėti, turi savo profesionalinį skrajojantį teatrą, kas sezoną su naujais spektakliais lankantį laisvojo pasaulio latvių kolonijas.

Tačiau ar mums derėtų prarasti viltį ir rankas nuleisti? Ar nevertėtų pajieškoti teatrinės problemos sprendimo naujų kelių, ypač kai progą atsiranda visai netikėtai? Toks, galima sakyti, netikėtumas visai realiai išsikilo prieš žiūrovų akis š.m. birželio 1 d. Jaunimo centro diržiojoje salėje, Chicagoje. Ten čikaigikiškis Vaikų ir jaunimo teatras suvaidino dvi komedijas: mokyklinio amžiaus aktoriai — Janinos Degutytės „Avinėlių Beragėlių“ ir studentinio amžiaus aktoriai — Violetos Palčinskaitės „Prašom tylos“. Mažųjų spektaklių režisavo Laima Rastenytė-Lapinskienė, vyresniųjų — Darius Lapinskas.

Šioje vietoje gal praverstų šitokia užuomina. Kaip kiekvieną, pramokusį pradžios mokykloje rašyti, dar negalime laikyti rašytoju, ar gaidas skaitantį — kompozitorium, dažus bemašantį — tapytoju, lygiai ir po sceną beveikščiojančius — jau teatrą. Pirmiausia čia visur reikia tikro talento, o greta jo taipgi sunkaus ir didelio darbo — tikriau žino-

jimo ir mokslo. Nesgi yra ir teatro mokslas. Jis taipgi yra sunkus, ir ilgas — nelengvesnis ir netrumpesnis kaip medicinos, teisių ar įvairiausių inžinerijų. Kai viso to tikram ar tariamam teatre, ypač jo režisūroje, nėra, tai visos teatrinės pastangos yra lygios arklio norui pasinaudoti teleskopu ar mikroskopu.

Minėtus praėjusio sekmadienio spektaklius Chicagoje kaip tik ir talento, ir žinojimo buvo sukaupu. Abidvi komedijos, ypač vaidinama studentų, tiek vaidybini, mizanscenine prasme, tiek scenos dekoratyviniu apipavidalinimu, visos teatrinės atmosferos sukūrimu, garso muzikine palaida ir aktoriškos frazės padavimu publikai buvo jau teatras. Visa tai stebint, kiekvieno teatro mylėtojo iš džiaugsmo šokinėjo širdis. Bet tuoj pat sunkiu akmeniu gulė į liūdesys: argi viskas pasibaigė tik tuo vienkartinio spektakliu? Ar jis niekur kitur iš Chicagojos kojos jau neiškels? Ar talentingo jaunimo suburtasis kolektyvas taip ir vėl išsiskirstys, kaip ne vienu atveju praityje? Ar, iš vyresniųjų jau vargiai besitikėdami stebuklo, negalėtume rimčiau pabandyti teatrinę kortą su dabar regėtu jaunimu?

Ir iš kur galėtume laukti atsakymo? Atrodo, kad vien tik geranorių mamųčių ir tėvelių čia jau nepakaktų. Reikėtų platesnio ir gilesnio viso bendruomeninio rūpesčio. Pirmąpradė proga paties likimo ir būrelio pasižventėlių yra pakišta. O ją išnaudoti ir pratęsti reikia platesnio moralinio ir materialinio užnugario. Lietuvių Bendruomenei, fondų ištekliais, Kultūros tarybai, Švietimo tarybai ir kitoms kultūrinių užmojų organizacijoms čia būtų auksinė proga įprasminti savo egzistenciją.

k.brd.

ARKIV. JURGIS MATULAITIS NAUJOJ KNYGOJ

VIKTORAS GIDŽIŪNAS

Praeitų metų gale išėjo dr. Antano Kučo parašyta knyga Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius, gyvosios krikščionybės apaštalas, kuriai įvadą parašė kard. A. Samore. Knyga pažymėta Library of Congress Catalog Card No. 79-88383. Ji aprobuota Amato Frutaz, Šv. Kongregacijos pro Causis Sanctorum subsekretoriaus, Romoje 1978.IV.15, o spausdinti leista Chicagojos arkiv. kard. A. Cody 1979.IV.19. Ją išleido Tėvų Marijonų Šv. Kazimiero provincija, 6336 S. Kilbourn Ave., Chicago, IL. 60629, spausdino „Draugas“, 4545 West 63rd St., Chicago, IL. 60629. Tiražas 1000 egz. Su priedais, asmenų ir vietovių vardynų 592 psl. Irišta kietuose viršeliuose su arkiv. J. Matulevičiaus emblema ir žūkiu — vince malum in bono — nugalėk blogį gerumu. Knygą puošia, palyginti, geros iliustracijos — 68 paveikslai. Jie vaizduoja įvairiais laikais ir įvairiose pareigose arkiv. J. Matulevičių ir kitus aukšto rango dvasininkus, marijonus, jų vienuolynus ir įvairias bažnyčias. Knygos kaina — 15 dol.

Tai pirmasis oficialus, šaltiniais pagrįstas Dievo tarno arkiv. Jurgio Matulaitis Matulevičiaus gyvenimas, parašytas istoriko, turįs 42 skyrius, padalytus į mažesnius skyrelius, su pridėta pavartotų šaltinių ir literatūros bibliografija ir chronologikoje eilėje patalpintais biografiniais arkiv. J. Matulevičiaus duomenimis.

JAUNYSTĖ IR MOKSLAS

Vargai tėvų namuose

Lūginės kaime, Marijampolės parapijoje, pasiturinčio ūkininko Andriaus ir Uršulės Matulaitių šeimoje 1871.IV.13. gimė aštuontas kūdikis,

kurį IV.20. Jurgio - Boleslovo vardu pakrikštijo tėv. marijonas Jurgis Česna, marijonų generolas. Dar mažas būdamas Jurgutis liko našlaičiu, kurį pradžioje, kol ištekojo, globojo sesuo Emilija.

Aštuoniame Jurgutį dar motina pradėjo leisti į Marijampolės pradžios mokyklą, kurią jis lankė nuo 1879 m. rudens iki 1882 pavasario. Mokykloje viskas buvo dėstoma rusiškai, išskyrus vieną lietuvių kalbos ir tikybos pamoką į savaitę. Berniukas stebėjosi, kodėl nemokantieji rusų kalbos vaikai mokomi rusiškai. Jurgutis viskas buvo įdomu. Labai jis domėjosi tikyba, kurią dėstė marijonas Vincencas Senkus. Jis kalbėjo apie Dievą, kurį Jurgutis buvo pamilies nuo pat kūdikystės.

Jurgutis į mokyklą 5 km. reikėjo vaikščioti pėsčiom, dėl to daug vargo jam teko patirti lietingomis ir šaltomis žiemos dienomis. Mirus motinai, brolis Jonas, paveldėjęs ūkį, mažai Jurgutį besirūpino. Jis neturėjo šiltų drabužių ir miego davė netinkamose vietose, dėl to anksti įsimetė reumatizmas, kuris iš tikro buvo kaulų džiova, varginusi jį iki mirties.

Berniuko ateitis buvo miglota, bet ją prablaivė 1882 m. vasaros atostogų parvykęs Jurguko brolis Andrius, universiteto studentas, kuris, pastebėjęs jo norą mokytis, paruošė jį į Marijampolės gimnazijos I-ą klasę. Mokslo išlaidas brolis Jonas sutiko mokėti iš jo dalies. Dabar jis patyrė dar didesnių sunkumų. Gimnaziją jis taip pat lankė iš namų, neturėjo pinigų vadovėliams, dėl to juos skolinosi iš draugų. Tik paskutiniaisiais metais brolis Vladas mieste jam nusamdė kambarį ir užmokėjo už mokslą. Sunkios gyvenimo sąly-

Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius (1871-1927)

gos ir kaulų džiova, V-ą klasę pranašijęs vadovybės vyskupui buvo reikenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

Petrapilios Dvasinėje akademijoje

Jurgis Matulevičius į akademiją atvyko 1895.IX.13., o joje studijas magistro laipsniu baigė 1899 m. pavasarį. Čia Jurgis atrado savo varšuvišką kolegą Henriką Przeździeckį ir Pranciškų Būčį. Jis tuoj įsijungė į Juozo Skrudžio suorganizuotą studentų asketų būrį. Akademijoje pradėjo dirbti ir lietuvišką darbą. Atostogų metų tėviškėje su savo draugu Vincu Šlekiu organizavo Sietyno draugiją draudžiamųjų lietuviškų knygų platinti. Su juo tyrinėjo lietuvių kalbą, užrašinėdami retesnius žodžius. Šlekiui išvykus į Ameriką, redaguojant „Garsą“, Matulevičius jame bendradarbiavo. Rašė jis ir į kitus JAV ir Prūsijoje leidžiamus katalikiškus laikraščius. Rūpėjo jam ir dvasinė Lietuvos ateitis, dėl to siūsdavo savo referatus Kauno ir Seinų seminarijų lietuvių klierikų būreliams, atkreipdamas jų dėmesį į besiplečiantį Lietuvoje marksizmą augančioje inteligentijoje ir ragino juos šviestis ir su juo kovoti. Aiškino jiems tėvynės sampratą, kad krikščionys gali ir turi mylėti savo tėvynę. Priminė, kad Tridento susirinkimas įsako Dievo žodį skelbti gimtąja žmonių kalba. Kleono nors įskustas, Matulevičius susilaukė kratos, kurios metu buvo rastas jo straipsnis „Tėvynės Sargai“. Jį išgelbėjo tik akademijos inspektorius, pasakęs, kad tai studento užrašai lotynų kalba.

A. Kučas rašo, kad „dėl to „sulenkinimo“ vėliau kilo visokių diskusijų: ar tai buvo padaryta pusbrolio, ar kieno kito prievarta, ar dėl „poniškumo“, ar tik dėl to, kad pusbroliui buvo lengviau jį įstatyti seminarijon kaip gimnaitį. Esmėje Jurgio lietuviškumas nė kiek nepakito“.

I seminariją jis įstojo 1891.X.1. Seminarijoje sunkumų turėjo su lotynų kalbos mokytoju, bet tas jam padėjo gerai išmokyti lotynų kalbą. Gaila, Rusijos caro valdžia, infiltravusi šnipą, kuris sudegino seminarijos patalpas, 1893.III.11. seminariją uždarė. Laimė, Kielcų vysk. Kulinskis pasiuntė jį Varšuvos seminarijon, kurioje klierikas Matulevičius

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

pasirūmė savo gabumais ir seminarijos vadovybės vyskupui buvo rekomenduotas siųsti jį į Dvasinę Petrapilios akademiją aukštesniems mokslams. Seminariją jis baigė 1895 m. pavasarį, gavo 4 mažesnius šventimus ir su paskirta pilna stipendija buvo priimtas į Petrapilios Dvasinę akademiją.

ko savo kolegas. 1898.XI.20. gavo kunigystės šventimus, o 1899 m. pavasarį pas prof. Joną Mačulį — Maironį, parašęs disertaciją „De jure belli et de pace aeterna“, gavo magistro laipsnį aukščiausiu įvertinimu su aukso medaliu. Rektorius jam patarė studijuoti toliau ir žadėjo jam užleisti savo apologetikos katedrą akademijoje.

Gydymasis ir studijos Friburge

Dar baigdamas studijas, Matulevičius galvojo apie aukštesnes studijas Vakaruose. Gėl vyskupas, norėdamas jam išrūpinti vikaro algą iš rusų valdžios, paskyrė jį į Daleszyce parapiją, kur klebonas jį apgyvendino labai drėgname ir blogame name. Ten atsinaujino jo kojos reumatizmo liga, ir jis buvo priverstas prašyti leidimo gydytis. Gavęs leidimą, išvyko į Bad Kreuznach, Rheinland-Platz krašte, netoli Saaro prie Nahe upės, kur buvo garsios reumatoid moudykės. Jos nieko nepadarė, nes gydytojai neatpažino kaulų džiuvos.

Tada, į viską ranka numojęs, bė pasą prailgino, nuvyko į Šveicariją ir įstojo į katalikų universitetą Friburge, kur rado savo studijų draugą Pr. Būčį. Neturėdamas pinigų, jis negalėjo gyventi bendrabutyje, dėl to apsiėmė vikarauti vietinėje šv. Jono parapijoje. Bet ir čia liga nenustojo kankinti. Tik čia daktarai surado, kad ne reumatizmas, o kaulų džiova. Tada dr. Clement savo klinikoje padarė skaudžią operaciją ir vaistų įšvirkštimu apgydė ligą.

Friburge kun. Matulevičius pajuto laisvę, kurios nebuvo rusų užgrobtose kraštuose. Buvo čia ir lietuvių studentų, bet Matulevičius buvo per daug užimtas ir nedalyvavo jų organizaciniame gyvenime. Pagrindiniu savo studijų dalyku jis buvo pasirinkęs apologetiką, o šalutiniiais dogmatiką ir sociologiją. Be to, dar mokėsi prancūzų ir vokiečių kalbas. Sunkiose sąlygose Matulevičius baigė studijas ir, išlaikęs egzaminus, 1902.VII.21. įteikė disertaciją — „Doctrina russorum de statu iustitiae originalis“, kuri buvo įvertinta aukščiausiu laipsniu ir 1903 m. buvo išspausdinta Krokovoje.

PROFESORIUS IR VISOUMENININKAS

Liga ir darbas Lenkijoje

Iš Friburgo grįžęs kun. Matulevičius ilgai tardė Kielcų policiją, bet jis apsigynė plačiu dr. Clement liudijimu apie ligą. Tada vyskupas jį paskyrė Kielcų seminarijos profesorium. Pirmaisiais metais seminarijoje jis dėstė lotynų kalbą ir kanonų teisę, o antraisiais vėl atsinaujino kaulų džiova, dėl jos turėjo nutraukti dėstymą.

Tada išvyko į Varšuvą gydytis. Dėl lėšų trūkumo gydėsi vargšų ligoninėje ir, neturėdamas vilties pasveikti, ruošėsi mirčiai. Jį išgelbėjo grafitė Cecilija Plateraitė, slapta vienuolė, kuri ėmė globoti kun. Matulevičių ir rūpintis jo gydymu. Tada pradėjo atsigausti. Kai ligonis sustiprėjo, tai ses. Cecilijos Plateraitės prašomas pradėjo dėstyti tikybą gimnazijoje. Sveikatai stiprėjant ir pedagogo darbui sekantis, kun. Matulevičius nutarė negrįžti į Kielcų vyskupiją, nes jam atrodė, kad Varšuvoje darbo dirva buvo platesnė ir ligoje pagalba užtikrinta, tačiau

(Nukelta į 2 pal.)

Arkiv. Jurgis Matulaitis naujoje knygoje

(Atkelta iš 1 psl.).

Kielcų vyskupas jo neatleido. Palikęs Varšuvą, jis metėsi į visuomeninės veiklos sūkurius. Socialinių pop. Leono XIII enciklikų paskatintas, ėmėsi socialinio darbo. Jis su kun. Przeździecki suredavo socialinės Bažnyčios veiklos statutą ir su kitais lenkais kunigais organizavo krikščionių darbininkų būrelius, iš kurių vėliau išaugo Krikščioniškoji demokratija. Matulevičius net redagavo tos demokratijos dvasiaitį laikraštį "Towarzysz Pracy". Jis taip pat su kitais 1907 m. ruošė socialinius kursus, kuriuose skaitė paskaitą: "Krikščioniškosios nuosavybės teorija".

Dvasinės akademijos profesorius

Kai Petrapilio Dvasinė akademija nutarė įsteigti sociologijos katedrą, tai jos akys nukrypo į kun. Matulevičių. Jo dėstoma sociologija studentų susidomėjimas buvo labai didelis. Sociologiją jis dėstė 2 metus. Paskui perėmė dogmatikos katedrą. Petrapily Matulevičius profesoravo nuo 1907 iki 1911 m., kol pradėjo rūpintis marijonų vienuolijos atnaujinimu.

Tuo metu Matulevičius kaip sociologas ir geru kolektyvų vedėjas buvo susidomėjęs ir Lietuvoje. Jis su dviem paskaitom 1913 m. dalyvavo Kauno socialiniuose kursuose ir 1911 m. lietuviškai vedė kolektyvą žemaičių vyskupijos kunigams, o 1914 m. Seinų vyskupijos kunigams: lietuviams. Marijampolėje, o lenkams Seinuose. Petrapily dirbo ir visuomeninį — socialinį darbą ir buvo populiarius tarp mokslo žmonių.

MARIJONŲ VIENUOLIJS ATNAUJINIMAS

Marijonų atnaujinimo sumanymas

Studijuodamas, dirbdamas visuomeninį darbą ir profesoriaudamas, Matulevičius suprato organizuoto darbo reikšmę ir svarstė kaip įsteigti nuo rusų valdžios akių paslėptą kunigų vienuoliją. Jo mintys vis krypo į Marijampolės marijonus, kurie po paskutinio marijono tėv. Vincento Senkaus mirties turėjo pasibaigti.

Apie marijonų atnaujinimą Matulevičius dažnai kalbėjosi su Friburgo kunigais studentais, ypač su K. Matulaičiu, bet konkrečių žygių tada nedarė. Tik Petrapily jis atrado palankią dirvą vienuolijai atgaivinti. Tada jis su kun. Pr. Būčys 1908 m. vasarą nuvyko į Marijampolę vienuolijos atnaujinimo reikalui pasitarti su marijonų generolu V. Senkum. Jie sutarė vienuoliją atnaujinti.

Marijonų atnaujinimo darbas

Po šio pasitarimo Matulevičius jau ėmėsi konkrečių darbų. Gavęs Varšuvos sufragano vysk. K. Ruškevičiaus rekomendaciją ir tėv. V. Senkaus įgaliojimą, 1909 m. vasarą nuvyko į Romą. Ten vienuolių kongregacijoje išdėstė marijonų atnaujinimo planą, kurį, po privačios audienijos pas Šv. Tėvą, 1909.VIII.2. davė leidimą priimti kandidatų žadus.

Su šiuo leidimu nuvykę į Varšuvą, Matulevičius tuoj pranešė generolui V. Senkui ir kun. Pr. Būčiui apie gautą leidimą ir kvietė juos atvykti į Varšuvą. Jiems atvykus, 1909.VIII.29. tėv. V. Senkus vysk. K. Ruškevičiaus koplyčioj priėmė Matulevičiaus žadus, o kun. Pr. Būčį priėmė į noviciatą. Po apeigų buvo parašytas priėmimo aktas, kurį pasirašė generolas V. Senkus, kunigai Matulevičius ir Būčys ir gale vysk. Ruškevičius, paliudydamas, kad viskas įvykdyta, kaip Šv. Sosto nurodyma.

Marijonų atnaujinimas buvo pradėtas. Dabar reikėjo paruošti naujus įstatus. Juos paruošė Matulevičius ir įteikė peržiūrėti generolui. Jis, juos perskaitęs pasakė: "Iš senosios vienuolijos veik nieko neliko", tačiau jis juos priėmė. Tada naujieji įstatai su Mogiliovo arkivyskupo, Varšuvos sufragano ir Seinų vyskupijos valdytojo rekomendacijomis ir generolo prašymu išsiųsti į Romą, kuriuos vienuolių kongregacija 1910.XI.28. patvirtino.

Atnaujinta vienuolija pavadinta Švč. Mergelės Marijos Nekaltai Pradėtosios vardu. "Jos tikslas — iš meilės Dievui ir artimui rūpintis visomis jėgomis kitų išganymu ir tobulyste. Tikslui siekti marijonai stengiasi įsigyti mokslo, steigia mokyklas, leidžia ir platina spaudą ir dirba parapijose. Baltas abitas buvo pakeistas juoda kunigo sutana, o broliams palikti pasauliniai rūbai.

Atlikę marijonų atnaujinimo apeigas Varšuvoje, Matulevičius ir Būčys grįžo į Petrapilį ir dėstė akademijoje. Matulevičius ruošė vienuolijai konstituciją, o Būčys savo bute atliko noviciatą. Kai atsirado daugiau kandidatų, slapta noviciatą laikyti Petrapily tapo nesaugu, dėl to 1910 m. vasarą išsinuomavo vasarietę Pohulankoje prie Dauguvos ir čia gilio vienuolnio gyvenimo pagrindus.

Kai 1911.IV.10. Marijampolėje mirė marijonų generolas V. Senkus, reikėjo išsirinkti naują generolą. Tada kunigai Matulevičius, Būčys ir noviciatą baigęs Totoraitis nuvyko į Gelgaudiškį, kur, Totoraičiui padarius žadus, įvyko pirmoji slapta generalinė atnaujinimų marijonų kapitula, kurioje naujų vienuolių generolu 1911.VII.14. buvo išrinktas Matulevičius.

Tolimesnis vienuolių organizavimas ir noviciatas Friburge

Noviciato plėtimasis Rusijos valdomose žemėse buvo nesaugus, dėl to buvo nutarta jį perkelti į Friburgą. Tada Matulevičius liepos mėnesio gale nuvyko į Friburgą iširti gali mybės ir surasti noviciatui namus. Grįžęs į Petrapilį, jis atsisakė iš visų pareigų akademijoje ir rugpjūčio mėnesio vidury su visais novicais išvažiavo į Šveicariją. Tame noviciate gan greitai susitelkė būrys kunigų ir pasauliečių: lietuvių ir lenkų, tarp jų kun. V. Dvaranauskas ir kun. J. Vaitkevičius.

Kiek apsitvarkęs Friburge, Matulevičius 1911.XI.14. išvyko į Romą, kad gautų formalų marijonų noviciato patvirtinimą. Ten vienuolių kongregacijai įteikė apie marijonus, išsamų pranešimą, iš kurio paaiškėja, kad tada buvo 3 marijonai padarę žadus, 10 — novicų ir daug norinčių įstoti. Su aukštais Bažnyčios pareigūnais tarėsi dėl marijonų dvasinio gyvenimo ir veiklos slaptos vienuolijos sąlygose, dirbant pavieniai ir tik retkarčiais susitinkant. Greitai sutvarkęs visus vienuolinius reikalus, Matulevičius 1911.XI.28. apėjo Romą ir išvyko į Friburgą.

Grįžęs iš Romos, jis toliau ėjo magistro pareigas. Nėra vietos atpažinti, kaip jis savo novicus ruošė dvasiniam gyvenimui ir apaštaliavimui. Užteks pasakyti, kad magistras ne tik mokė, bet ir pats rodė asmeniška pavyzdį. Friburgo noviciate buvo lenkai ir lietuviai, bet tarp jų niekad nekilėdavo patriotinių jausmų pažeidimo.

Friburge noviciatas pradėtas 1911 m. rugpjūčio mėnesį su 10 kandidatų ir ten veikė 7 metus, kol 1918 m. noviciatai pradėjo kurtis ir kitur. Per tą laiką buvo priimta 32 kandidatai: 15 kunigų, 1 diakonas, 1 klierikas ir 15 pasauliečių. Iš noviciato pasitraukė 8: 1 kunigas ir 7 pasauliečiai. Pirmuosius laiknuosius žadus padarė 24. Pirmieji noviciatą baigusieji kunigai turėjo grįžti į savo kraštą ir pasiduoti savo vyskupų jurisdikcijon.

Marijonų įsikūrimas Amerikoje

Svetimuose kraštuose, kur nėra lietuvių, kurti pastovų vienuolyną nebuvo prasmės. Matulevičiaus siūlymą įsikurti JAV, kur buvo daug lietuvių emigrantų. Tada Matulevičius nusprendė vykti į Ameriką ir 1913.VII.19. su dviem marijonais: kun.F. Kudirka ir J. Kazaku atplaukė į New Yorką. Nuvykę į Chicago, apsisistoję pas kun. A. Stanikyną, jo kapelionijoje prie Seserų kazimierie-

čių vienuolyno. Ten 1913. VIII. 18. buvo įsteigtas pirmasis marijonų vienuolynas. Chicago arkiv. Quigley tu pačių metų rudenį pavedė marijonams Šv. Mykolo lietuvių parapiją. Tada lapkričio 13 d. tos parapijos klebonu buvo paskirtas kun. Kudirka, o kun. Kazakas — vikaru ir atsirandančių kandidatų magistru. Iš šio vienuolyno ėmė plėstis marijonų veikla Amerikoje, ypač kai karo metu atvyko kunigai V. Kulkauskas ir Pr. Būčys.

Marijonų įkurdinimas Lenkijoje

Grįžęs iš JAV, Matulevičius rado Friburgo marijonų noviciatą įsikūrusį erdvesnėse patalpose. Buvo padidėjęs ir kandidatų skaičius. Jų prieš pat karą noviciate buvę apie 20, nors ne visi ištvėrė. Seinų vyskupo pakviestas, Matulevičius 1914 m. liepos mėnesį atvyko į Marijampolę vesti kunigams lietuviškų rekollektų, bet, jas baigęs, negalėjo grįžti į Friburgą, nes kilęs karas uždarė visus kelius. Su Friburgo novicais jis galėjo susirašinėti tik laiškais.

Tada jis apsigyveno Varšuvoje grafaitei Cecilijos Plateraitės įstaigoje ir ėmė rūpintis marijonų įkūrimu Lenkijoje. Varšuvos arkiv. Karkowski 1915 m. marijonams atidavė buvusį kamaldulių vienuolyną su parapija Bielianoose, ir marijoną K. Bronikowski paskyrė klebonu. Tai jis padarė iš palankumo Matulevičiui. Gautasias patalpas, kuriose buvo ir našlaičiams, reikėjo remontuoti, kad tiktų kunigams, broliams ir noviciatui bei našlaičiams, kurių buvo apie 200. Čia Matulevičius turėjo rūpintis ne tik vienuolyno įrengimu, bet ir našlaičių išlaikymu karo metu. Prie našlaičių priežiūros greitai buvo įsteigta pradinė mokykla, o vienuolynė atidarytas noviciatas.

Bielianų vienuolyną betvarkant, kunigaikštienė Woronecka 1917 m. marijonams pavedė Mankowski vardo neturintų berniukų globos ir auklėjimo namus Varšuvos priemiesty. Tų namų direktorium. buvo paskirtas kun. Vl. Žysik. Dabar tuose namuose yra Varšuvos marijonų vienuolynas.

Marijonų atgaivinimas Marijampolėje

Aptvarkęs Bielianų vienuolyną, Matulevičius 1918.II.1. išvyko į Lietuvą atnaujinti senojo marijonų vienuolyno. Jame jis planavo atidaryti noviciatą ir suburti visus lietuvių marijonus. Čia jau darbuosiu du kunigai marijonai: V. Dvaranauskas ir J. Navickas, kurie valdė parapiją. Vienuolynė gyveno dar ir kiti pasauliniai kunigai. Čia reikėjo įvesti vienuolinį gyvenimą ir tvarką. Jo užrašuose skaitome: "Dieviui padedant, rados ir kiek kandidatų... Pamažėli įsivedėme per pietus ir vakariene dvasinius skaitymus, įstatų aiškinimus, pamokas, pagaliau ir duris užsidarėme". Bet jo darbas Marijampolėje truko neilgai, Apaštališkasis vizitatorius Achilles Rattl 1918.X.18. Vilniaus kapitulai pra-

Arkivyskupas Jurgis Matulaitis posėdyje Chicagoje 1926 m. birželio mėn. Iš kairės į dešinę: kun. A. Milukas, Lietuvos konsulas dr. P. Daužvardis, kun. J. Kaulakis, kun. J. Šeštokas ir kun. Pr. Būčys.

nešė, kad Matulevičius paskirtas Vilniaus vyskupu.

Tolimesni vysk. Matulevičiaus ryšiai su marijonais

Tapęs Vilniaus vyskupu, Matulevičius nenustojė būti marijonų generolu. Jis jais visokiais būdais rūpinosi ir verbavo kandidatus. A. Kučas jo ryšių su marijonais šiuo metu neišryškina, bet vieną kitą užuominą padaro. Iš jų susidarome įspūdi, kad savo rūmuose Vilniuje šalia savęs beveik visuomet turėjo vieną kitą marijoną. Kai pas jį 1918. XII.29. atvyko marijonas J. Vaitkevičius, tai vyskupas labai džiaugėsi ir pasiskyrė jį savo asmeniniu sekretorium. Kitas pastoviai vyskupų rūmuose gyvenęs marijonas buvo kun. J. Kriščiukaitis, kuris 1920 m. rudenį atvyko į Marijampolę į Vilnių gydytis ir pirkti knygų marijonų bibliotekai. Jis, J. Vaitkevičius išvykus, buvo vyskupo asmeniniu sekretorium: mašinėlė perrašė jo korespondenciją, net tvarkė vyskupo finansinius reikalus. Nuo 1922 m. rudens pas vysk. Matulevičių gyveno ir vienas lenkas marijonas J. Sobczyk iš Bielianų vienuolyno.

Taip vysk. Matulevičius Vilniuje nors tiek turėjo paguodos, kad jis gyveno kaip vienuolynas su savo vienuolijos nariais. Su jais atvirai pasikalbėdavo ir padėjo teikti būsimajai Marijampolės marijonų bibliotekai knygas. Viename savo laiške jis mini, kad 1923.1.25. jau buvo įsigyta 4.000 tomų vertingų knygų, kurios paskui buvo pargabentos į Marijampolę.

Lietuviams valdant Vilnių, Matulevičius 1920 m. rugsėjo mėnesį nuvyko į Marijampolę aplankyti Lietuvos marijonų centrą. Ten jis užtvarkė apie savaitę laiko, su tenyščiais kunigais aptarė svarbiuosius vienuolijos reikalus ir priėmė kelis kandidatus.

Vykdamas su vizitu ad liminą pas popiežių, Matulevičius 1923.VI.11. Dancige suorganizavo visos Marijonų vienuolijos generalinę kapitulą, kurioje dalyvavo Lietuvos, Lenkijos, Marijampolės ir Amerikos marijonų delegatai. Ten vysk. Matulevičius vėl buvo išrinktas generolu. Patarėjais buvo išrinkti: Pr. Būčys, K. Bronikowski, J. Kriščiukaitis, M. Wiśniewski. Lietuvos ir Amerikos lietuvių marijonų generaliniu vikaru buvo išrinktas Pr. Būčys, o Len-

kijos — Bronikowski. Praktiškai generalinei tarybai posėdžiams susirinkti nebuvo galimybių, dėl to generolas svarbesnius reikalus patvarkydavo laiškais. Kapitulą konsolidavo vienuolijos veiklą ir atkreipė ypatingą dėmesį į kandidatų paruošimą savose mokyklose.

Marijonų centro įkūrimas Romoje

Atsisakęs Vilniaus vyskupo pareigų, Matulevičius apsigyveno Romoje, kad ten įkurtų generalinei marijonų kurijai rezidenciją ir studentas kolegiją — "Collegium Marianum". Iš Romos jis, Pr. Būčiui rašė: kad dar 1925 m. rudenį norėtų surasti tokiai studentų kolegijai patalpas, nors tada dar jis pats neturėjo jokios pastogės ir gyveno pas pranciškonus.

Po I-o pasaulinio karo Marijonų vienuolija gerokai išaugo. Greta pagrindinių namų Marijampolėje, jie įsikūrė ir Kaune. Sustiprėjo ir šakojosi Amerikoje. Plito ir Lenkijoje, augo Bielianoose ir Varšuvoje, 1920 m. įsikūrė Skorzece ir Rašoje, 1923 m. Drujoje — Gudijoje ir 1924 m. Vilni — Latvijoje. Todėl nenuostabu, kad atėjo laikas įsteigti generalinę kuriją Romoje. Generolas vysk. Matulevičius ragino marijampoliečius marijonus tuo tarpu susilaikyti nuo statybinių užsimojimų, kad prisidėtų prie visos vienuolijos generalinio namo statybos, nes jo būtinai reikla. Tą patį reikalą priminė ir lenkų vikarui Bielianoose.

Pačiam vyskupui, dar tik pradėjusiam mokytis italų kalbą, buvo sunku ir nepatogu Romoje įieškoti vietos kurijos namams ir kolegijai. Dėl to jis prašė Amerikos marijonų atsistoti jam italų kalbą mokantį K. Rėklaitį. Kai amerikiečiai telegrama jam pranešė, kad Rėklaitis apie lapkričio 20 atvyksta, tai vysk. Matulevičius labai apsidžiaugė.

Paskirtas Lietuvai Apaštališkojo vizitatorium, Matulevičius, jau pakeltas arkivyskupu, ir toliau rūpinasi marijonais. Išvažiudamas į Lietuvą marijonų centro kūrimo reikalus pavedė K. Rėklaičiui, su kuriuo Lietuvoje ir Amerikoje būdamas palaikė tamprius ryšius. K. Rėklaičius 1926.I.30. iš Kauno rašytame laiške duoda nurodymus, kaip ir kas dėl centrinių namų darytina ir siunčia jam įvairius dokumentus.

Baigdamas tvarkyti Lietuvos bažnytinės provincijos įkūrimo reikalus Romoje, arkiv. Matulevičius kartu

su Rėklaičiu rūpinosi marijonų centru Romoje įsteigimu. Grįžęs iš Amerikos 1926.XI.22. Rėklaičiui rašė: "Šiandien siunčiame per banką 1.000 dolerių. Dekui Dievui, kad pavyko rasti vietą. Galėsime susitvarkyti mūsų šaliai". Kai patyrė, kad naujoje vietoje laikomos Mišios, rašė: "Džiaugiuosi, kad jau turite šv. Mišias. Palaikykite dvasią".

Paskutiniame savo laiške Rėklaičiui 1926.XII.31. vėl rašė: "Džiaugiuosi, kad jau turite koplytėlę ir dvasinis gyvenimas stiprėja ir kas kart geriau tvarkotės. Nežinau ar verta dabar imti italų kalbos mokytį. Ar mūsų studentai turės laiko, kad jo pamokoms galėtų tinkamai pasinaudoti... Pasikalbėję su kun. Būčiu esava nuomonės, kad dabar neverta imti italų kalbos mokytį... Visus brolius širdingai sveikinu ir laiminu... Gal Dievas duos, galėsime atvažiuoti pas jus". Bet nenuvažiavo, nes 1927.I.20. baigęs rašyti konkordato projektą, sekančią naktį susirgo ir išvežtas į ligoninę, iš jos negrįžo.

Pasiekimas Amerikoje ir Lietuvoje

Marijonų generolas arkiv. Matulevičius, lankydamasis Lietuvoje ir Amerikoje, galėjo pasidžiaugti savo atgaivintosios vienuolijos pažanga. Marijampolės marijonams užsimojus plačiau imtis spaudos darbo, 1926.III.1. jis rašė: "Džiaugiuosi, kad pradėdote leisti naują laikraštį ir ketinate jį pavadinti "Šaltiniu". Prieš karą ėjo to paties vardo laikraštis, buvo labai skaitomas ir visur Lietuvoje išsiplatinęs. Senasis "Šaltinis" kėlė skaitytojų širdis prie Dievo ir žadino, kad būtų doreni ir: gyventų, kaip liepia tikėjimas. Geidžiu, kad jūs, nors mažą pradę, pavymtumėte ir net pralenkumėte aną senąjį "Šaltinį".

Džiaugėsi dvasiniu gyvenimu ir vienuolių prieaugliu. Apie tai 1926. XII.13. Rėklaičiui rašė: Per Nekaltai Pradėtosios Mergelės šventę (gruodžio 8) ir mes turėjome škilmes. Buvau Marijampolėje. Visi atnaujinimo žadus. Sakiau pamokas saviesiems iš ryto, o paskui, per sumą — žmonėms. Priėmiau gana daug kandidatų į naująjį ir bandymą. Dabar naujokynė yra 24, o bandymė 17. Ir vis dar kreipiasi nauji kandidatai".

Tuos kandidatus ir jis pats verbavo iš aukštojo rango dvasininkų tarpo. Kai paaiškėjo, kad Šv. Sostas vysk. Pr. Karevičiaus neskirs Lietuvos arkivyskupu metropolitui, ir jis susirūpino savo likimu, tai Matulevičius jam, kaip marijonų generolas, užtikrino tinkamas sąlygas ir pragyvenimą Marijampolės marijonų vienuolynė, į kurį paskui jis įstojė ir tapo marijonu.

Atvykęs į Ameriką arkiv. Matulevičius taip pat apsidžiaugė marijonų laimėjimais. Prieš 13 metų jis iš Šveicarijos atlydėjo du kunigus marijonus, dabar jų buvo 38, iš kurių 8 kunigai. Tada marijonai jau turėjo tris vienuolynus — Draugo, Aušros Vartų ir Marian Hills, buvusių pasijėmė misijomis ir talkiniais lietuvių parapijose, švietimo ir spaudos darbuose.

Visa tai matydamas, marijonų generolas arkiv. Matulevičius, nusprendė, kad jau buvo pribrendęs reikalus įsteigti savarankišką provinciją. Nors formalus provincijos kūrimas įvyko tik 1930 m., bet Matulevičius jau dabar pirmuoju jos viršininku paskyrė kun. Feliksą Kudirką, o patarėjais — kun. V. Dvaranauską ir kun. K. Matulaitį. Ta pačia proga patvirtino jau veikiančią juvenatą mokyklą, paruošė jos planus, kad ji būtų tvarkoma pagal Amerikos švietimo sistemą ir lietuviškos reikalavimus ir jos rektorium paskyrė kun. dr. J. Navicką.

Grįžęs iš Amerikos, arkiv. Matulevičius gyveno marijonų vienuolynė Kaune ir ruošė Lietuvos konkordato su Šv. Sostu projektą, kurį baigęs, staiga susirgo, buvo operuotas ir 1927.I.27. mirė Prieš mirtį, prie jo būdinčio marijono kun. Ig. Cesalio paprašytas, jis, kaip marijonų generolas, sutelkė savo atnaujintai Marijonų vienuolijai palaiminimą. Savo atsiminimuose Cesalitis rašo: "Jis deda ranką ant mano galvos, mane myluoja kaip motina kūdikį ir, darydamas kryžiaus ženklą ant ma-

no kaktos, pakartotinai sako: "Riktuokitės, pasišveikite! Riktuokitės ir pasišveikite!" "Kaip tikras vadas", rašo toliau Cesalitis, "Ir mirties valandoje jis duoda karžygiškų įsakymus. Riktuotis, tai yra, kaip su prantu, laikytis vienybės ir suburtom jėgom stoti į frontą dėl Kristaus ir Evangelijos. Riktuotis, kad būtume stiprūs, pasišveikti, kad laimėtume kovą".

VILNIAUS VYSKUPAS

Kratosi vyskupystės

Nors Matulevičius norėjo būti tik vienuolis ir visomis jėgomis gynėsi, kad nebūtų skiriamas Vilniaus vyskupu, bet tos sunkios pareigos neišvengė. Mat, ilgą laiką mišrių kalbų — lietuvių, lenkų ir gudų tikinčiųjų — Vilniaus vyskupija neturėjo savo ganytojo. Kai Matulevičius, 1918.III.1. iš Varšuvos vykdamas į Marijampolę, sustojė Vilniuje ir apilankė vyskupijos valdytoją prel. Michalkevičių, tai jis, labai sumišęs, jį paklausė, ar jau atvykęs perimti vyskupijos, nes jis girdėjęs, kad Matulevičius būsiąs paskirtas Vilniaus vyskupu. Matulevičius, tuo nustebinatas, atsakė, kad jis apie tai nieko nežinąs.

Kai nuvyko į Kauną, tai tą patį patyrė iš vysk. Pr. Karevičiaus ir vokiečių valdžios paskirto Bažnytinį reikalų vedėjo von Altman. Iš jų sužinojo, kad jo kandidatūrą į Vilniaus vyskupus stipriai remia Lietuvos Taryba, okupacinė vokiečių valdžia ir pats vysk. Karevičius.

Nieko negelbėjo nei jo aiškinimas, kad negalys būti vyskupu, kad nukentęs marijonai ir kad lenkai neleis vyskupijos valdyti, nei laiškas vysk. Karevičiui ir atsisakbinėjimas Lietuvos Tarybai, nei lankymasis Kaune pas vokiečių politikos skyriaus vedėją E. Zechliną, nei marijonų prašymai, kad iš jų neatimtų generolo. Pats buvo nuvykęs net pas nuncijų E. Pacelli į Miuncheną, bet suprat, "kad Šv. Tėvas vargu ar atsižvelgs į mano aiškinimus".

Iš tikro, kaip rašo pats Matulevičius: "Bene tik ar ne spalio 20 dieną Vilniaus seminarijos prof. kun. St. Milkowski atvežė vizitatoriaus Ratti laišką, kuriuo man pranešė, kad jau esu paskirtas Vilniaus vyskupu, ir pridėjo, kad jeigu bandysiu atsisakytis, tai Šv. Tėvas mano atsisakymą nepriims". Tas pats vizitatorius 1918.X.18. Vilniaus kapitulos vikaru, prel. J. Banasowiczui pranešė, kad pop. Benediktas XV Vilniaus vyskupu paskyrė kun. J. Matulevičių. Kapitulos liudijimu tą valandą, kai tas paskyrimas buvo sužinota, Vilniaus visuomenėje (žinoma lenkiškoje) buvo jaučiamas visuotinis nerimas ir net tam tikras murmėjimas prieš Apaštaly sostą.

Konsekracija ir ingresas

Kai po paskyrimo Vilniaus kapitulos atstovai atvyko vysk. Matulevičiaus pasveikinti ir tarėsi dėl ingreso, tai vyskupui pasakius, kad ingreso metu jis kalbėsias lenkiškai, lietuviškai ir gudiškai, jie priežiavau, sakydami, kad jokių gudų nesą. Matulevičiaus konsekracija įvyko 1918.XII.1. Kauno katedroje. Ji konsekrovė vienas vysk. Pr. Karevičius, nes kviestieji Seinų ir Minsko vyskupai negalėjo atvykti.

Lenkiškoji kapitulą dar prieš ingresą pasirodė vyskupui nepalanki. Sakoma, kad Vilniuje buvo rengiamasi sutikti ne vyskupą, o lenkų klančią juvenatą mokyklą, paruošė jos planus, kad ji būtų tvarkoma pagal Amerikos švietimo sistemą ir lietuviškos reikalavimus ir jos rektorium paskyrė kun. dr. J. Navicką.

(Bus daugiau)

Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Šv. Pranciškaus lietuvių parapijos Lawrence, Mass. gegužinėje, "Palangos parke", 1926 m.

Šių metų Poezijos dienos Chicagoje atidaromos gegužės mėn. 30 d. Jaunimo centro kavinėje. Kalba Kazys Bradūnas. Nuotr. Jono Kuprio

Poezijos dienos Chicagoje

Chicago lietuviai laimingi, kad po sausų posėdžių, susirinkimų, svarstymų, gali atsigaivinti daliojo žodžio, vakaruose — poezijos dienos.

Siemet jos įvyko gegužės 30 — 31 d. Jaunimo centro jaukioje kavinėje. Jas atidarė rūmų šeiminių atstovų kun. Petras Daugintis, S. J., pasidžiaugdamas šiuo išskirtiniu įvykiu ir pakviesdamas poetą K. Bradūną pristatyti programą.

"Draugo" kultūrinio priedo redaktorius K. Bradūnas paskelbė, kad ši pirmoji poezijos diena skirta paminėti Donelaičio, 200 m. mirties sukaktį. Mums džiaugsmas, kad jau prieš du šimtmečius turėjome tokį rašytoją, kurį verčiasi į savo kalbas didžiosios ir mažosios tautos. Vien į vokiečių kalbą "Metai", išversti net penkių autorių, yra tai nuostabus kūrinys, išverstas dar į lenkų, anglų, ukrainiečių, rusų, latvių ir kt. kalbas, net verčiamas į japonų kalbą.

Illinois universitete lituanistinius dalykus dėstanti Marija Saulaitytė-Stankuviė savo paskaitoj supažindino auditoriją su tuo didžiuoju mūsų rašytoju, pavaizdinama jį mūsų kūrybos milžinu. Panaudodama ankstyvesnių Donelaičio kūrybos nagrinėtojų studijas, prelegentė supažindino su "Metuose" keliamomis moralinėmis, socialinėmis idėjomis, kurios buvo jo kritiškos pasaulėžiūros išdava.

Sudabartindami Donelaitį su jo personažais, kai kurie mūsų literatūros kritikai iš jo sukurtų tipų sprendžia apie patį autorių, bet negalima jo apibūdinti pagal jo sukurtų veikėjų kraujo apytaką. Donelaičio "Metuose" nėra nė vieno veikėjo, kuris pilnai autorių vaizduotų ar už jį kalbėtų. Pats Donelaitis, radęs reikala, savo kūrinį savo žodžiu prabyla. Nors "Metai" yra pats svarbiausias šaltinis Donelaitį suprasti, tačiau reikia žvelgti ir į jo sukurtus 2 vokiškus eilėraščius, 6 pasakėčias ir jo laiškus.

Savo susirašinėjimuose su valdžios įstaigomis, bei įvairiose savo pastabose jis visur reikalauja teisingumo, kad tik niekas nebūtų nuskriaustas.

Donelaitis gerai pažino savo žmones, savo žemę. Visur daugiausia cituoja tas šventraščio vietas, kur reikalaujama teisingumo, skriaudų vengimo. Dažnai kreipiasi į teisingąjį Dievą, o nesąžiningumą riša su velniškumu.

Donelaitis nevengia net sarkazmo. Jis drąsus pasmerkti amonono sukumą, jo daromas skriaudas. Pabrėžia, kad žmogus už savo elgesį atsakingas savo sąžinei ir Dievui.

JUOZAS PRUNSKIS

Kovos už teisingumą nusilpnintas, poetas vis tiek nenusileido, nesuguro. Laiškuose savo būsimajam įpėdiniui sako, kad dirbo, netrokšdamas padėkos, o tik skatino pasipriešinti visiems neteisingsiems išbrovėliams. Savo laiške rašė: "Laimingiausia ta parapija, kurioje nėra jokio pono".

Savo įpėdiniui prašė "Prisimink mane, kai aš jau po žeme būsiu, ir aplankyk mano kapą". Pasakėčioje "Šuo didgalvis" išryškėja aštri Donelaičio ironija, kitose pasakėčiose irgi nenusileidžiama skriaudėjams. Pasakėčiose betgi pajuntamas ir Donelaičio samojus.

Vokiškame eilėrašty, parašytame draugui paguosti po žmogaus mirties, Donelaitis įstengia žadinti viltį, piešia šviesią žemę, kurioje žmogus gali atsigaivinti.

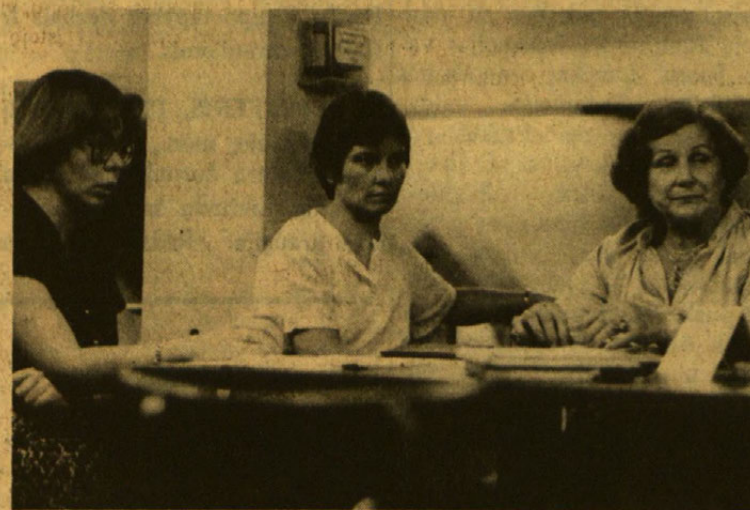
Jo laiškuose išnyra ir jo humoras, net ir tuo metu, kada

"atiduodame savo grabus budavot".

Laiškuose yra daug su pačiais "Metais" surištų minčių. Smerkdamas ponų iškrypimus, pažymi, kad ir jų tarpe pasitaiko gerų: "Dievas tarp visų turi savų jų".

Ar "Metų" Donelaitis skiriasi nuo kitų savo raštų? Pagrindė jis palieka tas pats. Jis savęs nesigaili, niekam nepavydi. Išvalgus gamtai, jautrus būrų likimui, ryžtingas plakėjas tu, kurie "veidmainiškai elgiasi, kaip ponai". Jis neatlaidus vokiečiams ir kolonistams už jų atneštas negeroves.

Donelaitis kritikuoja "skūpumą", džiaugiasi burų sveikata, kokios nedirbantieji ponai negali turėti... Donelaitis "Metuose" dalyvauja ne kaip kunigas ar pamokslininkas, bet kaip būrų gynejas. Niekur jis nemato pono geresnio už būrą. Net ir vesdamas kovą su didžiūnais ir nepramatydamas jos laimėti, Donelaitis vis tiek pasiliko ištikimas teisingumui.

Poezijos dienos Chicagoje. Iš kairės į dešinę: savo poeziją skačiusi Eglė Juodvalkė, Poezijos dienų prelegentė Marija Saulaitytė-Stankuviė, aptarusi Kristijono Donelaičio kūrybą paskaitoje "Donelaičio saulės", ir Julija Švabalaitė, skačiusi savo eilėraščių iš paruošto spaudai naujo rinkinio. Nuotr. Jono Kuprio

Pažnekesys Poezijos dienos Chicagoje. Iš kairės į dešinę: Nikolė Baroniė, Aloyzas Baronas, humoristiniai eilėraščių džiugines publiką, ir Vitalija Bogutaitė, gyvųjų poetų vakare skačiusi naujausiąją savo poeziją. Nuotr. Jono Kuprio

Venancijus Ališas

*Liko ūkanoj kalnų vingiuotas kelias,
Liko viskas ten anapus — debesys —
Ir tu, mielas akiai žydintis kampeli,
Ir tu tolimas, toks tolimas esi!*

*Vienų vienas bevilioja širdį žygis —
Sau pačiai išdrįsti tarti atvirai:
Viskas žuvo, ir sapnų auksinės vygės
Surūdijo geležiniai pakarai...*

*Pučia veidan vakarų švininis vėjas,
Drebindamas vynuogių rausvas kekes;
Be tvarkos galvoj kryžiuojasi idėjos,
Mindamos gimtųjų pievų plaštakes.*

*Kas prirašiojo po baltą debesėlį
Prie nudžiugusių pavasario šakų?
Žydi medžiai, žydi krūmai, žydi gelės — — —
Žydi ašara platybės laukų.*

SIESTA

*I miegustą kaitros susnūdimą
Nusivyrė vėsus debesėlis,
Ir žilpinančios saulės šešėlis
Ant ikaitusių smilčių parimo...*

*O ramybe! Aplink mane plazda
Tavo žingsniai. Per dieną tu giedi
Margaspalviam atogrąžų žiede
Ant bedugnės siūbuojančio krašto.*

*Baltas saulės ganyklų ėrelis
Ant auksinių kalnų pasilieka,
Susitkęs ten pokaikio miegą.
Tu plauki, debesėli, išbalės!*

*Pro švelnių tuščio sodo pavėsių
Susimąstymą — graudų ir gilų —
Iš dienovidžio degantių vilų
Aš tave dangumi palydėsiu.*

VAKARAS

*Saulutės gležnas spindulys
Pabrinko aukso lašeliu:
Kiekvienas lapas — tai ugnis
Žiuruoja vakaru tyliu.*

*Padangėj debesų kalnai
Šešėlių rymo gelmėje,
Lyg užsimastę milžinai
Senų legendų šalyje.*

*Kilniui alsuoja giedrumu
Erdvė akiračiu visu.
Krūtinėj taip ramu ramu,
O akyse — šviesu šviesu!*

*Žemyn į pragarmę žvelgiu;
Upokšnis rausias ten giliai,
Ties uolos posūkiu staigiu
Vaitodamas tyliai tyliai...*

*Nutilk, nurimk! Valanda ši
Pilna ramybės spinduliu
(Ji mano mirusioj širdy
Gyvybės dvelkia vėjelium)*

*Toks mėlynas dangus. Toks mėlynas dangus.
Pavasario naktis.
Sugrįžki, ak sugrįžk, o veide tu brangus,
Kaip grįžta pasilsys.*

*Ten medis be šakų, nuplėsyta zieve,
Ten medis be šakų.
Be bruozų lyguma skurdi ir negyva —
Taip liūdna ir klauku.*

Po Donelaičio mirties laidotuvių knygoje įrašyta, kad jis išbuvo Tolminkiemio klebonu 37 metus, mirė 67 m. amžiaus. Jo palikimas — teisingumo, darbštumo saulė.

K. Bradūnas padėjo prelegentė už gilesnį Donelaičio kūrybos, laišku ir jo gyvenimo aptarimą, kas tikrai palengvins mums jo kūrybos skaitymą.

Pertraukėlėje K. Bradūnas priminė, kad kaip tik šioms poezijos dienoms dr. Mykolas Morkūnas įstengė išspausdinti Kazio Jakubėno „Eilėraščių iš Vilniaus kalėjimo“. Okupantai Jakubėną pokario metais uždarė į kalėjimą, o vėliau — 1950 m. sausio 8 d. naktį išvežė į laukus, primušė ir

paliko sniege be drabužių, kur jis mirtinai sušalo. Jakubėnas buvo kairiojo mūsų visuomenės sparčio rašytojas, draugavo su Cvirką, Korsaku, Venclova, Simkumi ir kt. Kai jis buvo kalėjime, jo draugai buvo valdžioje, bet jie nenorėjo ar negalėjo jo išgelbėti.

K. Bradūnas priminė, kad Lietuvoje buvo išleistas pirmą kartą visų Donelaičio raštų tomas, kuris ten buvo greit išgrobstytas. Poezijos dienos Chicagoje ant knygų stalo turima krūvelė išelivijoje dar gaunamų tų pilnų Donelaičio kūrybos knygų. Perturaukus metu tuoj pat visas Donelaitis buvo išpirktas.

Antroje Donelaičio minėjimo daly buvo aktorius Algimanto

Dikinio — mūsų vieno pajėgiausių aktorijų ir deklamatorių — atliktas Donelaičio kūrybos rečitalis. Jį iškviestas, K. Bradūnas priminė, kad 1964 m. minint 250 m. nuo Donelaičio gimimo, Chicagoje buvo nuostabiai inscenizuoti Donelaičio "Metai". Tame pastatyme tada Algimantas kaip tik atliko nepamirštamą paties Kristijono Donelaičio vaidmenį.

A. Dikinis rečitalio pradžioje pažymėjo, kad jo dėmesį į kūrybos milžiną Donelaitį poezijos grožį atkreipė savo deklamavimais aktorius Henrikas Kačinskas.

Aktorius Dikinis su giliu įsijautimu, vaidybine išraiška, kūrini

Poetas Venancijus Ališas (prof. Aleksandras Arminas), nuo kurio mirties 3 m. birželio 6 d. suėjo 5 metai. Buvo gimęs Lietuvoje 1908 m. Didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Brazilijoje, darbuodamasis lietuvių ir brazilų parapijose. Yra išleistas šios jo poezijos knygos: "Sao Bento varpalis" (1939) "Pietų Kryžius" (1948) ir "Cascata cristalina" (1953). Klasikinės formos jo eilėraščiuose mūsų poezijoje taip nauja atogrąžų krašto egzotika labai originaliai pinasi su paliktosios tėvynės nostalgija. Šiuo metu yra ruošiamas rinktinis jo poezijos knyga, kurioje bus sutelkti geriausi eilėraščiai iš jau išleistų rinkinių ir iš niekur dar nespausdintų rankraščių. Šį pomirtinį rinkinį redaguoja Kazys Bradūnas. Knygai studijinį įvadą rašo Antanas Valčiulaitis, poeto Venancijaus Ališo bendraklasis Vilkauskio gimnazijoje. Minėdami poeto 5 metų mirties sukaktį, čia patelkiame pluoštą jo dar niekur nespausdintų eilėraščių.

*Nesek manęs, nesek — o, tave aš prašau:
Nesek toliau manęs.
Aš noriu jau nuo šiol kalbėti vienas sau
Maldas vakarines.*

PARKE RUDENS RYTA

*Parkas. Medžių pilkuojančios eilės
Darganos pelenais pabarstytos.
Iš dangaus byra ašaros gailios —
Ir vis taip visus rudens rytus.*

*Tu prastovi parimęs ilgokai,
Kazin ko taip giliai susimąstęs,
Bet jausmų suvaikyt nebemoki,
Nė jiems tinkamo vaizdo surasti.*

*Jokio vaizdo. Pilkuojantis plotas.
Rodos širdį į rašalą merktų...
Tik staiga ima lūpos šypsotis,
Kad pasruvusios akys neverktų.*

*Tu norėtum dabar prisiglausti
Į sustingusią marmuro pozą —
Gal taip žiauriai rudens nebejaustum
Kaip tas ašarom rašantis Kossu.*

*Pakelsiu išblyškusį veidą
Ir pats sau sakysiu: „Drąsos!“
Kas žiedus saulėtekiu braidė
Be geliančios kojas rasos?*

*Jie grįš — jie sugrįš vėl prie durų
Ir lauks kaip vaikai alkani
Ir verks tie šešėliai nuskurę
Pastogės gimtos šelmenų.*

*Su jais pernakt rudens vėtra
Dar stūgaus už lango ir sius,
Bet saulė vėl kvies pažūrėti,
Kaip mežga oranžai vaisius.*

Poezijos dienos Chicagoje

(Atkelta iš 3 psl.)

vingo vaizdumo posakius, tarpais šypsena palydėdami Tolminkiečio klebono humorą. Tai buvo į širdį smingas Donelaičio minčių perteikimas, o drauge ir linksmas, džiugus monologas, užbaigtas religinių idealų gaivina ma Donelaičio malda.

Publika aktoriams ilgai ir karštai plojo. K. Bradūnas pabrėžė: „Tik šitoks Donelaičio kūrybos perteikimas atskleidžia mums ir išryškina, koks didis buvo Donelaitis“.

Pabaigoje pribėgusi poetė Julija Švabaitė čia rašančiam karštai kalbėjo:

— Pabrėžkite, kad kiekviena lietuvių kolonija, kuri tik šiemet minės Donelaitį, pasikviestų aktorius Dikins, kuris su ypatingu talentu ir neatkirstine paruošę istengia „Metų“ ištraukas šitaip išgyventi savame režitalyje.

Antroji poezijos diena buvo skirta mūsų dabarties kūrėjams. Ją pradėdamas K. Bradūnas pabrėžė, kad ši diena (gegužės 31) yra mūsų gyvųjų poetų vakaras. Pradėta pačia jauniausiaja autore, jau subrendusia išėjimoje — Egle Juodvalkytė, kuri yra išleidusi eilėraščių rinkinį „Jei tu palieši mane“. I Poetijos dienas ji atskleidusi iš tolimiausios vietos — iš Europos, iš Miuncheno.

Juodvalkytė yra moderni poetė, kalbantį drąsiai žodžiu apie kūną ir saulę, apie nykią akimirką, kai sėdėti vašina migdolais ir viltimi, kai tiesiai taure pavojingų lūkesčių. Pasakojai apie rankas, pritvinkančias baime, apie pakartotinus susitikimus su vienišumu, kai net traukia beprotišką. Ji mato stiklą, pilną vandens ir dirbtinių dantų, kas sukelia juoką pamišime...

Savo įvaizdžių drąsumu poetė laimėjo gausius plojimus.

Balys Auginas, turėjęs atvykti į šias poezijos dienas iš Clevelando, netikėtai susirgo. K. Bradūnas suglaustai supažindino su jo gyvenimo ir kūrybos eiga. Lietuvoje buvo išleidęs eilėraščių rinkinį „Pamažu vis degu“. Išėjimoje pasirodė jo poezijos knyga „Paparčio vėduoklė“, o 1979 m. pasirodė ir „Giesmės žydėjimo metas“. Iš šio rinkinio K. Bradūnas ir paskaitė kelis jo vaizdžius, turinčius eilėraščių, užbaigdamas „Ziedų fantaziją“.

Toliau buvo pakviesta dar viena vilkaviškietė, Bradūno, ypač Vaičiūliaičio kaimynė — Julija Švabaitė. Ji šimtaprocentinė poetė, o nori rašyti ir proza, Vaičiūliaičio priešingai, prozaikas, bet visą amžių sirgo ir poezijos liga ir dabar netrukus išeis jo eilėraščių knyga. J. Švabaitė jau yra išleidusi dvi poezijos knygas: „Vynuogės ir kaktusai“, „Septyni saulės pateikėjimai“, o dabar paruošė naują poezijos rinkinį, iš kurio ir paskaitė, pirma prisiminusi, kad jai tiesiogiai teko stebėti mirtį. Tai buvo inspiracija eilėraščių pluoštui. Jų trejeta jautriai perteikė susirinkusiems. Kalbėjo apie laukiančias, primertas mirties akis.

Švabaitės poezija, moteriškai jautri, susieta su lietuvišku gamtovaizdžiu, klausytojams buvo labai patraukli.

Iškviesdamas sekantį autorių, Bradūnas pažymėjo, kad jei mes neturėtume Antano Gustaičio ir Aloyzo Barono, tai savo rimtyje negyvat sustingtume. Baronas yra parašęs arti 30 knygų. Jų tarpe trys linksmosios poezijos: „Valerijono lašai“, „Trejos devynerios“, „Alijošiaus lašai“. Jas pasirašo: dr. S. Aliūnas. Koks gi kitas mūsų daktaras yra parašęs tiek mediciniskų knygų?

Aloyzas pralinksmo svečius „patobulindamas“ Donelaitį — jo stiliumi nusakydamas dabarties išėjimo aktualijas humoristiniu būdu, plickdamas ir pavienių ydas, ir veiksmų negestantį įtampą, bei kitas mūsų dienų „sensacijas“. Jo palyginimų

staigmenos, temų aktualumas, humoro taiklumas labai smagiai nuteikė klausytojus. Rimavo ir apie modernias merginas, apie moterų teises, respublikonus ir demokratų bei aptarė daugelį kitų temų, žavedamas humoro šmaikštumu bei glūdinčia svaria mintimi.

Kalbėdamas į gausiai susirinkusius, K. Bradūnas panaudojo progą, rekomenduodamas šį vakarą gaunamas Kazio Jakubėno, T. Venclovos, O. V. Milašiaus ir kitų poetų knygas.

K. Bradūnas pridūrė, kad jam teko stebėti, kaip išėjimoje bren do Vitalija Bogutaitė. Ji dirbo Baltimorėje fabrike, lankė tuo pačiu metu gimnaziją, šeiminkavo namuose, bet raskavo laiko dar domėtis poezija ir ją kurti.

Ji prabilo trim poezijos rinkiniais: „Veidrodinis jūros dugnas“, „Lietus ir laikas“, „Po vasaros“.

Iš Detroito atvažiavusi poetė skaitė iš ciklo „Meditacijos ir metamorfozės“. Pasakojosi, kaip sukabinusi kaukes, liko viena su savimi, sugrįžo apraudoti savo dalyžes, grįžo atgręžtu veidu į naktį, atskilusi nuo savęs ir padalinta... „Akys vejas vėjus, rankos laikosi saulės,“ „degu erškėčių krūmu“... „Bet žodžių derlius byra, o kas supils aruodan?“

Lilūnė Sutema — skaitantiems žinoma; bet ne visi žino, kad ji yra Zina Nagytė-Katiliškienė. Retas sutapimas, kad sesuo ir brolis būtų poetai: Lilūnė Sutema yra poeto Henriko Nagio sesuo. Ji bren dūsi išėjimoje, savo rašymo būdu ir savo amžiumi išaugo Amerikoje po žeminių kartos. Ji į skaitačia publiką prabilusi keturiomis eilėraščių rinkiniais. Du paskutiniai: „Bevardė Salis“, „Badmetis“.

Poetė skundėsi žalia baime — bijo praeties, bijo grįžimo... Upe lio vaga seniai užversta, o alma sauni rovelė. Tėve, bijau, duok savo ranką...

Jos poezija buvo gausi vaizdais, bet mįslinga.

Donelaičių pradėtas poezijos dienas norėdamas ir užbaigti Donelaičiu, Bradūnas paskaitė donelaitiška tema savo kūrybos. Girdėjome, kad jo ir Donelaičio tėviškės tik tai per paukščio skrydį... Aš įsiekau Donelaičio kapo... Atsisklaupiu ir kaip žemė tyliu... Atrandu žemę, gimdančią save... O Donelaičio paminklinis akmuo buvusiam Tolminkiečiame apspjautas rusiškam rai dēm. Donelaiti, jei tu matytum, ką jie padarė iš tavo krašto ir iš tavo parapijos, apsiverstum grabe... Ypač poetas jautriai aptarė Donelaičio kapą, iš kurio trykšta gyvybė ir mirtis.

Paskaitė taipgi visai naują eilėraščių triptiką, skirtą Donelaičio mirties 200 metų sukaktiui. Pirmoj daly — Donelaitis susitinka su kaimynu lietuvininku, kintoj-jis pats sako pamokslą savo sukaustuvinės mišios, trečioj — po pamaldų poetas atsisveikina su savo parapijiečiais. Įvesdamas auditoriją į šiuos poezijos posmus, Bradūnas papasakojo apie rastus po ilgų pastangų Donelaičio palaikus. Jie pernai iš Vilniaus buvo sugrąžinti į Donelaičio statytą buvusio Tolminkiečio bažnyčią, dabar atrestuota ir paversta ne kulto na-

mais, bet istorinių paminklų. Savo klasikinio eilaviemo posmais Bradūnas pavadė vaizdžią ir jautrią paralelę tarp Donelaičio laikų ir dabarties.

Paskutiniam eilėrašty Donelaitis atsisveikina su saviškiais ir atsigula savo bažnyčioje į karstą laukti savo krašto ir visos Lietuvos velykinio prisikėlimo.

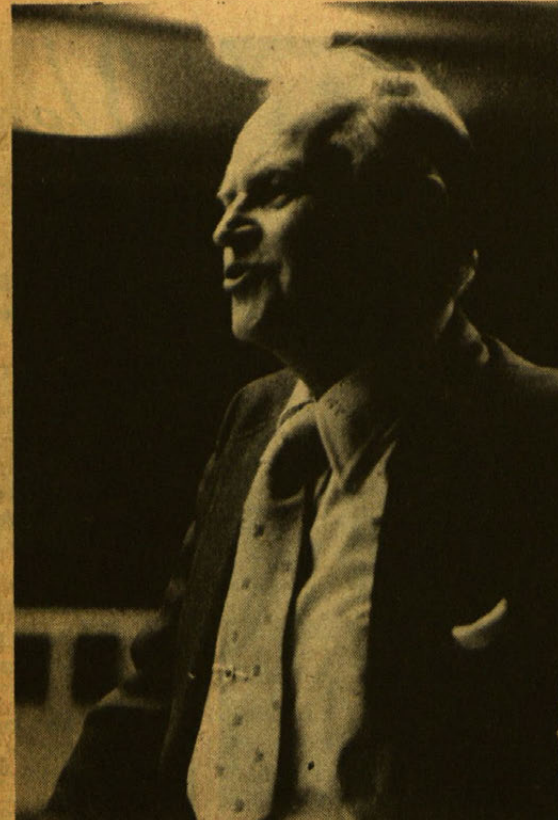
Užbaigdamas šiu metų Poezijos dienas, Bradūnas dėkojo visiems programos dalyviams, skaičiusiems kūrinius autoriams, poezijos mėgėjams, kurie gausiai dienose atsilankė. Dėkojo šeiminkams kūrėjams. Kun. Dauginis savo ruožtu padėkojo Jaunimo centro vardu visiems poetams, ypač poezijos dienų organizatoriui Kazui Bradūnui.

Gausi publika skirstėsi, būdama giliai dėkinga, kad galėjo per porą vakarų pagyventi mūsų dailiojo žodžio kūrėjų nuotakomis, idėjomis ir jų eliotų posmų ypatingo vaizdumo grožiu.

Kaip miela, kad poezijos dienų tradicija nenutrūkstamai tęsiama Chicagoje kas pavasarį. Jaunimo centro kavinės erdvėje dominavo stambi dail. Petro Aleksos skulptūra — donelaitiškos saulės rutulys su paukštuku, lyg simbolizuodamas Donelaičio kūrybos ir visos Poetijos dienų auditorijos saulėtas nuotaikas.

Lilūnė Sutema skaitydama savo eilėraščių šiu metų Poetijos dienosose Chicagoje gegužės 31 d. gyvųjų poetų kūrybos režitalyje. Nuotr. Jono Kpprio

Aktorius Algimantas Dikins Poetijos dienosose Jaunimo centre kavinėje, Chicagoje, deklamuoja Kristijono Donelaičio „Metus“. Nuotr. Jono Kuprio

Nauji leidiniai

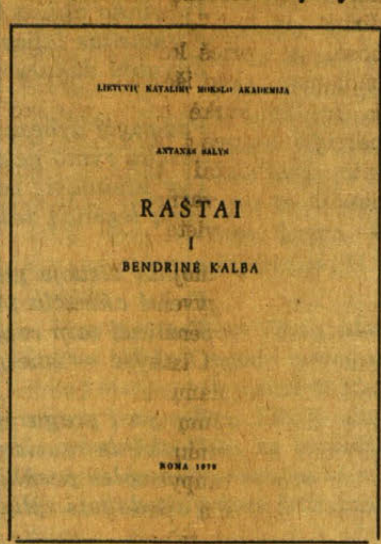
• **Antanas Salys, RASTAI**, I tomas. Bendrinė kalba. Redaguotojas Petras Jonikas. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija Romoje 1979 m. Spaustuvės išlaidas apmokėjo p. Sofija Salienė, prisidėjusi Lietuvių fondui ir L. K.M. Akademijai. Spausdino Pontificia Universita Gregoriana spaustuvė Romoje. Tai stambiausio formato knyga, 596 psl., kaina — 30 dol., gaunama ir „Drauge“.

Tomo pradžioje randamas redaktoriaus P. Joniko straipsnis „Antano Salio gyvenimo ir moksline veiklos pagrindiniai bruožai“. O šiaip visas knygos turinys suskirstytas į šiuos didžiulius skyrius: Bėdresnis straipsniai, Rašyba, Tartis ir kirčiavimas, Žodžių daryba ir kaitėba, Posakiai, Žodyno ir terminologijos straipsniai, Trumpi patarimai, Du žodynėliai — Kalbos patarėjas (kartu su Pr. Skardžium ir L. Dambrausku), Prekybinės korespondencijos žodynėlis (kartu su L. Dargiu), Rodyklės (sudarė I. Serapinas).

Visu redaktoriu paruošimu ir išleidimu labai imponuojantis pirmasis kalbininko prof. Antano Salio raštų tomas. O jų bus trys. Visi jie sudarys didelį įnašą lietuvių kalbos mokslui ir aplamai kalbotyrai. Tokios apimties

trys raštų tomai bus taipgi tikrai neišgriaunamas paminklas pačiam kalbininkui prof. Antanui Saliiui, mirusiam 1972 metais Philadelphiaje.

• **ATEITIES**, 1980 m., Nr. 3. Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Redaktoriai: Saulius Kuprys, dr. Arūnas Liulevičius, Rima Sidrienė, ir Aldona Žalskaitė. Redakcijos nariai: Jonas Kuprys (fotografija), Roma Olšauskaitė. Administruoja Juo-

Antanas Salys, RASTAI I tomas. Bendrinė kalba. Redaguotojas Petras Jonikas. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija Romoje 1979 m. Spaustuvės išlaidas apmokėjo p. Sofija Salienė, prisidėjusi Lietuvių fondui ir L. K.M. Akademijai. Spausdino Pontificia Universita Gregoriana spaustuvė Romoje. Tai stambiausio formato knyga, 596 psl., kaina — 30 dol., gaunama ir „Drauge“.

— po pamaldų poetas atsisveikina su savo parapijiečiais. Įvesdamas auditoriją į šiuos poezijos posmus, Bradūnas papasakojo apie rastus po ilgų pastangų Donelaičio palaikus. Jie pernai iš Vilniaus buvo sugrąžinti į Donelaičio statytą buvusio Tolminkiečio bažnyčią, dabar atrestuota ir paversta ne kulto na-

mais, bet istorinių paminklų. Savo klasikinio eilaviemo posmais Bradūnas pavadė vaizdžią ir jautrią paralelę tarp Donelaičio laikų ir dabarties.

Paskutiniam eilėrašty Donelaitis atsisveikina su saviškiais ir atsigula savo bažnyčioje į karstą laukti savo krašto ir visos Lietuvos velykinio prisikėlimo.

Užbaigdamas šiu metų Poezijos dienas, Bradūnas dėkojo visiems programos dalyviams, skaičiusiems kūrinius autoriams, poezijos mėgėjams, kurie gausiai dienose atsilankė. Dėkojo šeiminkams kūrėjams. Kun. Dauginis savo ruožtu padėkojo Jaunimo centro vardu visiems poetams, ypač poezijos dienų organizatoriui Kazui Bradūnui.

Gausi publika skirstėsi, būdama giliai dėkinga, kad galėjo per porą vakarų pagyventi mūsų dailiojo žodžio kūrėjų nuotakomis, idėjomis ir jų eliotų posmų ypatingo vaizdumo grožiu.

Kaip miela, kad poezijos dienų tradicija nenutrūkstamai tęsiama Chicagoje kas pavasarį. Jaunimo centro kavinės erdvėje dominavo stambi dail. Petro Aleksos skulptūra — donelaitiškos saulės rutulys su paukštuku, lyg simbolizuodamas Donelaičio kūrybos ir visos Poetijos dienų auditorijos saulėtas nuotaikas.

Atidarytas Lietuvių dailės archyvas Jaunimo centre, Chicagoje

Lietuvių Dailės archyvas, kurį suorganizavo ir ilgus metus rinko jam medžiagą apie lietuvių dailininkus kun. Algimantas Kezys, buvo oficialiai atidarytas š. m. gegužės 9 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

Susirinkus būreliui suinteresuotų lietuvių dailininkų, kun. A. Kezys trumpai nušvietė archyvo nueitą kelią — pradžioje, tai jo paties domėjimasis lietuvių dailę, rinkimas spaudoje užtinkamų straipsnių, žinučių, parodų katalogų, fotografavimas dailininkų darbų, kolektavimas knygų apie mūsų dailę ir pan. Taip užsimezgė pirmosios Lietuvių dailės archyvo kategorijos — kartoteka su kiekvienu dailininku skirta vieta, talpinančia jam prikausančią medžiagą; biblioteka, šiuo metu turinčia daugiau kaip 100 knygų apie lietuvių dailę skaidrių rinkinys — per 5,000 spalvotų lietuvių dailininkų darbų skaidrių, pagamintų Algimanto Kezio ir bent dalinai finansuotų Illinois Arts Council gautomis lėšomis; permanentinė lietuvių dailininkų darbų kolekcija, sudovanota pačių dailininkų, dalis nupirktą rėmėjų ir to paties Illinois Arts Council duota parama. Pirmieji archyvo talkininkai pažymėtini šie — Žibuntas Mikšys, kuris reguliariai siunčia archyvui knygas; Povilas Kaupas, kuris prieš mirtį tvarkė biblioteką ir kartoteką, jam buvo išrūpinta iš valdžios (CETA) alga; Austras Puzinienė, Algirdas Kurauskas, atidavę savo surinktą medžiagą archyvui; Vytautas Kasniūnas, a. a. Povilo Kaupo palikimo vykdytojas, iš kurio puktų lėšų įsigytos archyvui spintos; Jaunimo centras Chicagoje, kurio patal-

pose (104 kambaryje) archyvas nemokamai rado prieglobstį jau daugelį metų. Ligiolinė archyvo nauda buvo irgi apčiuopiama — archyve esančios dailininkų darbų skaidrės buvo vartojamos vakaronėse, televizijos programose, siunčiamos į valdžios istaigas gauti paramos užpildyti to ar kito dailininko darbus savo kolekcijai; archyvas teikė medžiagą A. Kezio 1973 metais suredaguotai knygai „Lietuvės dailininkas išėjimoje“.

Iš privačių vieno asmens rinkinys Lietuvių dailės archyvas perėjo Amerikos Lietuvių dailininkų klubo globon ir nuosavybėn 1976 metais, kada A. Kezys buvo išrinktas klubo valdybon, ir savo surinktą archyvą klubui perdavė. Amerikos Lietuvių dailės klubas yra Illinois valstybėje inkorporuotas 1957 metais. Archyvui buvo naudinga prisiglausti valdžios pripažintoje korporacijoje, nes per tokią korporaciją yra įmanoma gauti valdžios paramą.

Gegužės 9 d. susirinkusieji Amerikos Lietuvių dailės klubo nariai išrinko sekančią kadencijai korporacijos Tarybą: A. Marčiulionis (pirm.), P. Gaučys ir P. Aleksa; jie pakvietė korporacijos valdybon šiuos asmenis: Povilas Gaučys (pirm.), Ramojus Mozoliauskas (sekr.) ir Algimantas Kezys (žd.). Dailės archyvą prižiūrėti suikto Magdaleina Stankūnienė. Lietuvių dailininkai kviečiami šiuo archyvą domėtis, siųsti jam savo medžiagą (iškarpas, katalogus, knygas, skaidres, nuotraukas). Adresas: Lietuvių dailės archyvas, 5620 South Claremont Ave., Chicago, Illinois 60636.

Koresp.

(dr. J. Karvelis), išėjimoje organizavimosi ir diferenciacijos procesas (dr. B. Motušienė), Jono Biliūno šimtmetis (B. Dundulis). Spausdinami (Kotrynos Grigaitytės, Vlodo Šlaito ir kt. eilėraščių).

Apžvalginėje žurnalo dalyje rašoma apie mirusius, recenzuojama daug pastaruoju metu išėjusių knygų, atsiliepiama į visuomeninio ir kultūrinio mūsų gyvenimo idėjas bei faktus. Numeris iliustruotas Vlodo Ziliaus ir Povilo Kaupo tapybos darbais ir šiaip nuotraukomis.

• **MOTERIS**, 1980 m. kovo — balandžio, mėn., Nr. 2. Lietuvių moterų žurnalas. Leidžia Kanados Lietuvių katalikų moterų draugija. Redaguoja Nora

Kulpavičienė. Redakcijos kolektivas: S. Girdauskienė, Z. Didžbalienė, I. Kairienė, L. Murauskienė. Administruoja Bronė Pabedinskienė. Redakcijos ir administracijos adresas — 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada. Metinė prenumerata — 8 dol., garbės prenumerata — 12 dol.

Daug vietos šį kartą skiriama Anastazijai ir Antanui Tomaišiams ir naujam jų veikalui anglų kalba „Lithuanian National Costume“. Kitos šio numerio temos bei žanrai: močiutės krautinės skrynios, eilėraščių, verstinių prozos gabalai, naujų knygų recenzijos ir patrauklūs moteriški skyriai — Moterų pasaulis, Kanados Lietuvių katalikų moterų draugija. Redaguoja Nora

dažnai aplanko „Draugą“, nusi-pirkdama knygą.

Paulina Grigaitienė turi Amerikos Muzikos konservatorijos muzikos magistro laipsnį iš pianino ir kompozicijos. Ji yra toliau studijavusi pas William Browning Bruno Glade ir kitus. Nuo mažens koncertavusi, dažnai pasirodė Amerikos Muzikos konservatorijos renginiuose. P. Grigaitienė ir privačiai, ir Amerikos Muzikos konservatorijoje moko pianiną ir muzikos teoriją. Ji dažnai dalyvauja universitetinių egzaminų komisijose ir teisėjauja konkursuose. North-western universiteto operos ir vokalines literatūros klasėse, vedamos dr. Ronald Combs, ji yra akoponatorė ir vokalisto repititorė.

P. Grigaitienė vargoninkauja šv. Kotrynos Sienietės (St. Catherine of Siena) parapijoje, Oak Park, padeda planuoti ir paruošti įvairią liturgiją. Pati komponuoja ir aranžuoja muziką liturgijai.

P. Grigaitienės muzikiniai gabumai galėtų praturtinti lietuvių gyvenimą.

Muzikė Paulina Piežaitė-Grigaitienė

Lietuvė muzikė

Lietuvių tarpe dar nežinoma muzikė Paulina Piežaitė-Grigaitienė, akompaniatorė ir pianino mokytoja. P. Grigaitienė, gyvenanti Oak Park, į lietuvišką gyvenimą įsijungė, mokydama lietuvių kalbos Illinois universitete, Chicago Circle, ir Jaunimo centro ketvirtadienio vakaro pamokose. Ji domisi lietuvių kalba, lietuviškuoju gyvenimu.